

Moli pred slikom rassetoga Otkupitelja i pitaj Boga-čovjeka, da li ono, što hoće moderni svijet, može pred njim obstati. Kad on odluči, odluči i ti.

Moli se Duhu Svetome, da te njegovih sedam svetih darova prosvijetle i utvrde.

Moli kako možeš i znaš, ali moli, čovječe dvadesetoga vijeka. I baš zato, što taj vijek malo moli, moli ti.

O INDIFERENTIZMU.

Trgovac neki upitao jednom profesora, koje je vjere. Ovaj mu odvrati, da je indiferentist. — Što će to reći? upitat će trgovac. — To će reći, da sam slobodouman, kao onaj kralj, koji pušta svakoga, da se po svom načinu spasi.

Ali, gospodine profesore, prihvati opet naš trgovac, to baš ne stoji, jer su baš indiferentisti najintolerantniji ljudi na svijetu, najveći fanatici, koji ne mogu ni jednoga katolika pustiti na miru.

Jest, odvrati profesor, to se zna, jer su upravo katolici najveći naši neprijatelji.

Istina je i mi priznajemo, da je katolicizam indiferentizmu najveći neprijatelj, jer je ovaj smrt svakog logičnoga mišljenja, smrt svakoga kršćanskoga života.

Rod ljudski niti se može niti se mogao oteti moći kršćanstva. U istom stepenu, kako napreduje prava kultura, napreduje i kršćanstvo.

No i ako se rod čovječji nije mogao da otme moći kršćanstva, i ako se ovoj moći pokoravao jednom i Grk i Rimljanin, Sloven i German, a i danas prianjaju i pristaju uz kršćanstvo narodi otkrivenih zemalja, to se ipak pojedini kršćanin može oteti moći kršćanstva, no opet ne tako, da u sebi, u svojim grudima, skrši i slomi svu moć, nego tim, da od nje bježi. Pojedini kršćanin može se donekle oteti kršćanstvu, da ne utječe na njegov život, on može nekršćanski misliti, govoriti i raditi i živjeti. — Na pitanje, kako može pojedinac čovjek biti nekršćanin, možemo jednostavno reći: ako zatomi nepokvarenu narav i istakne pokvarenu i njezine težnje, nagnuća i strasti. I ovdje upravo vrijedi ona Augustinova: Bezvjerac je samo onaj kome je narav skroz pokvarena. I ona Klimenta Aleksandrijskoga: Bezvjerci su samo oni, koji su odložili stid pred istinom.

Onda istom, kad je život postao nekršćanski, onda istom, kada su strast i grijeh nakazili narav, tek onda čovjek odloži i napusti stid pred istinom pa traži pravila na polju prirodni znanosti i etnografije, uporišta, koja bi nekršćanski njegov život

u neku ruku znanstveno opravdala te ovaj život njegov dovela u suglasje s razumom. Ovako se rađa nekršćanska znanost i književnost. Primum est vivere, deinde philosophari, t. j. najprije se izbjegava dužnost, dakle popušta pokvarenoj naravi — evo nekršćanski se živi — a onda niču nekršćanski sistemi, kao opravdanje ovoga života t. j. da se ušutka i zatomi vijekom nemirna savjest. Takav je sistem, u kom se posebice odražuje duh vremena, i indiferentizam.

Što je indiferentizam? Indiferentizam (= nehajstvo) kao sistem nije ništa drugo nego religiozno nehajstvo u znanstvenoj odori. A kako nam se prikazuje u toj odori? Ne taji, da je religija potrebna, on priznaje i naglašuje potrebu religije, osobito za nenaobražene slojeve. Sistem taj završuje tvrdnjom: sve su religije jednako valjane i dobre, pa zato imaju i jednako pravo. Za život vječni svejedno je, bio čovjek ove ili one vjere; svaki čovjek neka si vjeru po volji odabere; čini se, da je probitačno, da svaki ostane u onoj religiji, u kojoj se je rodio i t. d. Prorok indiferentizma jest Lessing. Lessing naime prikazuje u svome „Natanu“ oca, kako daje prsten trojici svojih sinova. Svaki od njih misli, da imade pravi očev prsten, pa svakomu onaj prsten, što ga ima, iskazuje iste usluge, kao da je pravi očev prsten. Ali time ujedno Lessing prikazuje oca kao prostoga varalicu. — Indiferentizmu zato i punim pravom dadoše geslo prema stihovima I. H. Vossa:

Hotentot i Grk i Rimljanin

Štuje Boga svoga kao oca sin.

Ne možemo vjerovati, da bi se ikoji smrtnik bio mogao uvjeriti, da je indiferentizam doista čvrst znanstveni sistem. Indiferentizam nalik je mnogim modernim sistemima, za koje se ljudi samo zato oduševljuju, jer ovi sistemi kušaju da znanstveno opravdaju njihov praktični život, nekršćansko njihovo mišljenje i vladanje, a čovječjoj strasti daju slobodnu propusnicu. Kao što je danas s umjetnošću, tako je i s indiferentizmom. Što podražuje i ugada sjetilima, to nalazi prođu. Tu je odgonetka zagonetke.

Ma što će indiferentizam svojom rečenicom: ja sam, istina, kršćanin, ali ne činim nikakve razlike med pojednim religijama: ta u glavnom se svi slažemo; mi svi vjerujemo u jednoga Boga i svaka vjeroispovijest može zadovoljiti religioznim potrebama čovječjim. Ko ovako govori i piše, vrijedi kao naobražen čovjek, koji radi oko slobode savjesti i bogoštovlja; ovakov govori onda sa pruskim krajem Fridrikom II.: „Pustite svakoga da bude blažen po svom načinu.“ No, o toleranciji drugi put, sada raspravljamo samo o indiferentizmu.

Da vidimo, koji su izvori indiferentizmu? Tri su. Prvi je racionalizam. Poriče li ovo indiferentizam, to je sličan učinku bez uzroka, on je nesmisao; on ne može opstojati kao ni potok bez izvora. Racionalizam po imenu i sistemu svome

stavlja u svim religioznim pitanjima za jedino mjerilo razum. Pa budući da je svijet pun religioznih sekta i vjeroispovijesti, zato racionalizam tvrdi: razuman čovjek valja da si sam stvori religiozni sistem. Stoga se živo nastoji oko toga, da se sistematično uspostavi „razumna“ religija: amo ide rad grofa Tolstoja; nastojanje profesora Pavla de Lagardea u Göttingenu; studije berlina Ed. Hartmanna, pa znanstveni smjer pod egidom Maksimilijana Müllera. — Ali da racionalizam uopće uzmogne opstojati, mora on svakako i sistematično nijekati objavu Božju. Tu leži drugi izvor indiferentizmu. Uzme li indiferentizam kao sistem pozitivnu objavu Božju, tada on prestaje ili je nalik na čovjeka, koji drži uistinu, da je sunce na nebu, ali oko njegove ne treba toga svijetla, oko njegovo može samo od sebe potrebno svijetlo producirati.

Treći glavni izvor jest ljudska strast. Kršćanstvo nam nalaže dužnosti, traži od čovjeka veoma mnogo u čudorednom pogledu. Srce puno strasti, skvarena narav diže se proti svim dužnostima i, da ih prikaže neopravdanima, radi i izrađuje razum kao sluga srca najindiferentnije sisteme i ne preda ni od kakovih konsekvencija te na ovim svojim racionalističnim putovima traži posvuda, na svakom polju ljudske znanosti i istraživanja prikladno oružje. Tako nastaju od sebe sistemi indiferentizma u tolikoj množini, da napokon zahvaćaju više manje sve grane života i rada: umjetnost i književnost, povijest i mudroslovlje, srednje i visoke škole — ča dolje do tamnih stanova nadriobraženoga proletarijata.

To je geneza indiferentizma i današnjega širenja njegova. U drugoj ćemo prigodi pretresti sam sustav indiferentizma.

TRANSFORMIZAM NA SKOKOVE.*)

— Po A. Acloqueu priredio Jek. —

Preostaje mi još, da spomenem transformizam s naglim prelazima ili *transformizam na skokove* t. j. s iznenadnom promjenom, a onda ostane nešto stalno kao baština kasnijih pokoljenja. Tako nastaju nove pasmine i nove vrste.

Mogli bismo se upustiti u raspravu i o tom pitanju pa pokazati na pr. s jedne strane kako promjene, što ih opažamo, nikad ne odvuču oblika, koje stvaraju, izvan okvira njihove vrsti, što ih je proizvela; a opet s druge strane, kad bi se vrste mogle ovako neograničeno i u naglim skokovima mijenjati, onda se oblici života ne bi mogli poredati u ovaj lijepi red, u ovu divnu harmoniju, kojoj se sistematičari dive, već bi se bez reda izmiješale u nerazapletivi kaos.

*) Život I., br. 4. 5. 9., II. br. 1.